(vijon nga f. 6)

theksuar popullor. Të tilla ishin, p.sh., edhe këngët «Këngë për pionieren heroinë Nimete Progonati» e F. Meçes, me tekst të T. Bushit; «Pionierit hero Çelo Sinanit» e L. Dedës, me tekst të S. Haskos; «Komisari» e H. Zefit, me tekst të V. Bajkos; «Sa e bukur kënga jonë» e A. Balliçit, me tekst të A. Arapit; «Në Kukësin e ri» e A. Lalos, me tekst të H. Shehut etj. Mbi bazën e këtyre sukseseve e për të plotësuar përherë e më mirë kërkesat e dëgjuesve të vegjël do të kemi, gjithashtu, edhe më tepër këngë me vlera ideoartistike e që të këndohen sa më gjatë nga fatosat dhe pionierët. Festivali i 13-të tregon, se për t'ia arritur këtij qëllimi forcat krijuese duhet t'i shmangen kryesisht krijimit aq dendur të këngëve me një shtrirje të madhe mbi mundësinë e zakonshme vokale të fëmijëve dhe aq më tepër të shmangin difektet e tjera tekniko-profesionale brenda ndërtimit dhe zhvillimit të materialit muzikor, që kanë të bëjnë me përdorimin e regjistrit, (në të kënduar), intervaleve etj.

Ky festival tregoi, gjithashtu, se tanimë ka ardhur koha edhe për rritjen e mëtejshme të cilësive interpretative të këngëtarëve të vegjël fatosa e pionierë. Në koncertet e saj ra në sy puna e bërë me pasion e dashuri nga udhëheqësi artistik i festivalit, Avni Mula (Artist i Popullit), regjisori Mërkur Bozgo, dirigjentët Xhavit Ujkani e Robert Radoja. Ata, me këmbëngulje, bashkë me këngëtarët, punuan për t'i dhënë masave artdashëse shfaqje artistike të pastra, festive, gazmore. Veçanërisht me kulturë muzikore u paraqitën në këngët që interpretuan dhe ekzekutuan grupi vokal i fatosave dhe kori i pionierëve, orkestra e shkollës së muzikës të këtij qyteti, si edhe dy formacionet instrumentale të Pallatit të Pionierëve të Tiranës. Po kështu u dalluan, veçanërisht, për një interpretim me emocion dhe mendim, të këngëve që kënduan, këngëtarët e vegjël Arben Kaçaj i Lezhës, Petraq Cipo i Sarandës, Edmond Papa i Vlorës, vogëlushet Valdete Avdia, Edlira Athanas etj. Të tillë talente duhet t'i mbajmë vazhdimisht nën kujdesin pedagogjik dhe profesional në rrethe. Pothuajse tërë këngëtarët, që erdhën në këtë festiavl, kishin zë të bukur. Por u vu re që disa prej tyre, (për shkak se me ta nuk punohet gjithnjë me kujdesin e duhur në kopshte e shkolla, si edhe në institucione kulturore e artistike), kanë një manierë të dëmshme - nuk përdorin si duhet e me kriter plastikën në të kënduar. Kishte tepër lëvizje duarsh e koke gjatë këngës, të cilat e mërzisin spektatorin, bile shpesh ato ishin edhe uniforme. Ndoshta kjo vjen edhe nga që fëmijët shohin edhe ndonjë këngëtar të rritur të veprojë kështu në ndonjë koncert a program të televizionit. Gjetjet plastike duhet të jenë të studjuara, të përputhen me natyrën e fëmijëve dhe jo ashtu më kot e formale.

Por, pavarësisht nga ndonjë e metë e kësaj natyre, Festivali i 13-të kombëtar i këngës për fëmijë e pionierë në Shkodër shënoi një sukses të ri në zhvillimin dhe pasurimin e këtij lloji kënge me muzikën e realizmit tonë socialist. Në këtë mënyrë me këngë të bukura, të thjeshta e të larmishme, dëgjuesit tanë të vegjël presin të takojnë e t'i bëjnë të vetat, jo vetëm nëpër festivale, por edhe ca më dendur në programet e Radio-televizionit e të koncerteve nëpër salla, organizuar posaçërisht për ta.

Ekranizimi dhe shtimi i prodhimit kinematografik

Mevlan Shanaj

Kinematografia jonë ka krijuar filma dinjitozë, suksesi i të cilëve ka rrjedhë, në radhë të parë, nga skenarët e mirë. Cilado qoftë mjeshtëria e regjisorit ose aktorit, pa një skenar të mirë filmi do të jetë i dështuar ose do të dalë me dobësi të ndjeshme. Sukseset dhe përvoja më e mirë e kineastëve tanë na mësojnë si të ecim më tej për të përballuar kërkesat në rritje të veprave kinematografike si nga sasia ashtu edhe nga cilësia. Një domosdoshmëri për këtë është sigurimi i skenarëve të mirë, që nga ditarët e kronikat e deri tek filmat artistikë me metrazh të gjatë.

Sot kërkohet shpejtimi i ritmeve të prodhimit kinematografik dhe si rrjedhim edhe i krijimit të skenarëve. Kemi nevojë për më shumë skenarë që t'i përgjigjen nivelit të arritur dhe të kapërcejnë atë pa pretenduar që të na bijen në dorë gjithnjë «kryevepra», por duke luftuar të arrijmë atë që shtron shoku Enver në fjalën e 20 dhjetorit për dramën, që vepra artistike të mos mbetet asnjëherë prapa kërkesave dhe shijes së spektatorëve, por t'u paraprijë atyre. Vetëm kështu ajo do të arrijë të kryejë misionin e vet edukues. Kemi shembuj filmash shumë të mirë, të realizuar në bazë të skenarëve të shkruar nga shkrimtarë të njohur, nga skenaristë që janë marrë vetëm me këtë zhanër, nga regjisorë, apo nga bashkëpunimi i shkrimtarëve me skenaristët.

Si rezultat i punës së tyre, në veprat e deritanishme kinematografike, spektatorët janë takuar nëpërmjet ekranit me luftëtarët që sollën lirinë, me komisarët e Partisë (luftëtarë të luftës dhe të dritës), me heronj të rinj të ndërtimit të socializmit, që nga Stavri Lara në filmin «Vitet e Para», Uran Korabi të «Horizonte të hapura», Shpendi te «Dueli i heshtur» e deri tek Doda në «Rrugë të bardha». Rrugët dhe mënyrat për t'i dhënë kinematografisë sa më shumë skenarë të mirë janë të shumta dhe të ndryshme. Ato kanë të bëjnë me veçoritë individuale të çdo krijuesi si dhe me pikësynimin për të dhënë më shumë në ato fusha të krijimtarisë ku ndjehet së tepërmi nevoja e punës së tyre. Duke u nisur nga këto nevoja dhe me besimin se një shkrimtar i mirë është edhe një skenarist i mirë, (megjithëse asnjëherë nuk mund të njësohet mjeshtëria e një prozatori të tregimit ose të romanit me atë të skenaristit), del detyra e skenarizimit të veprave të njohura të letërsisë shqipe, të cilat i ka seleksionuar vetë koha dhe lexuesit. Pra, skenaristi ka një mbështetje të mirë, materiali bazë ekziston. Por duhet gjetur gjuha e përshtatshme kinematografike për ta realizuar në film, dhe këtu qëndron edhe një nga vështirësitë kryesore të skenarizimeve, plotësisht e kapërcyeshme. Po u arrit kjo përputhje midis gjuhës së një vepre letrare dhe gjuhës kinematografike, arrihet edhe suksesi, kapërcehen dhe vështirësi të tjera më të vogla.

Në ekranizimin e një vepre letrare, për një vend si yni, ku libri lexohet shumë dhe personazhet e letërsisë shpesh kthehen në shembuj frymëzimi për njerëzit tanë, kërkohet të arrihet medoemos niveli artistik i veprës letrare ose më shumë, sepse përpara ke një gjykatës të rreptë, lexuesin spektator, që i njeh dhe i kërkon personazhet e tij. Këtu fillon mjeshtëria e aktorëve dhe e regjisorit. Për të plotësuar dëshirën e spektatorëve tanë për filma që t'u shërbejnë drejtpërdrejt për edukimin ideor si dhe për të kënaqur shijet e tyre, punën mund ta nisim nga skenarizimet besnike të veprave letrare që marrin herë pas here edhe karakter ilustrativ. Këto skenarizme mund t'i bëjë çdo njeri që i është futur mjeshtërisë së skenarëve. Por, në këtë rast, më i përshtatshmi nga të gjithë do të ishte vetë autori i veprës. Ai e ka organizuar këtë material dhe di të bëjë operacione artistike për veprën e tij. Në rast se ai është i bindur se duhet një tjetër për të zgjedhur brenda materialit të tij më objektivisht, atëherë mund t'ia lerë në dorë atij.

Kinematografia është një nga artet më popullore, komunikon dhe edukon në mënyrë masive. Për çdo shkrimtar dhe artist do të ishte një kënaqësi e madhe të shihte në ekran heroin apo personazhin e veprës së tij. Ekranizimi e ndihmon krijuesin edhe për të bërë verifikimin e veprës së tij në masa dhe në vete, për të parë meritat apo dobësitë e veprës. Kur një personazh e sheh të gjallë, me atë vërtetësi artistike që e kërkon ekrani, provon edhe një herë qëndrueshmërinë e tij. Në këtë drejtim vepra e skenarizuar është një vlerësuese e veprës letrare. Dhe, po të punohet me dashuri, çdo vepër e mirë ekranizohet. Si në të gjitha llojet e tjera të arteve, edhe në kinematografi kërkohet një shtrirje në repertor.

Ekranizimet e deritanishme kanë hapur perspektivën për ekranizime të reja. Në skenarizime dhe skenarë kanë kontribuar poetë dhe shkrimtarë të njohur si Llazar Siliqi, Dritëro Agolli, Dhimitër Xhuvani, Anastas Kondo, Fatmir Gjata, Nasho Jorgaqi, Feçi Dado, Vath Koreshi etj.; kineastë si Viktor Gjika, Dhimitër Anagnosti, Kristaq Dhamo etj. Krahas tyre kinematografia pret edhe nga shkrimtarë e artistë të tjerë të njohur e me përvojë. Tani ndihet akoma më shumë nevoja që të jepet nëpërmjet ekranit historia e gjallë e kombit, të ngrihen problemet e tij aktuale, qoftë duke iu drejtuar së kaluarës, qoftë së sotmes. Letërsia ka qenë pararendëse në kapjen e këtyre problemeve, prandaj kinematografia duhet ta ndjekë në çdo hap, duke i ekranizuar veprat. Paraqitja e problemeve të kohës po bëhet një kërkesë e domosdoshme në kinematografi, prandaj ajo duhet të ushqehet nga letërsia, e cila është edhe më e gjërë, edhe më e larmishme. Kjo nuk do të thotë që të mos presim edhe nga skenarët origjinalë, sepse kinematografia ka mundësi të kapë, t'i trajtojë e t'i pasqyrojë më shpejt problemet kryesore. Për ekranizime mund të merren vepra madhore, por edhe tregime shumë të bukura. Tregimi shqiptar është konsoliduar dhe tek ai mund të gjesh ata më të përshtatshmit si nga problemi që trajton ashtu edhe nga ana kinematografike. Disa herë ekranizimi i një tregimi është më i lehtë se sa ekranizimi i një proze të gjatë, ku gërshetohen linja dhe ngjarje. Sidomos për temën e ditës, aq të nevojshme në kinema, tregimi mund të ndihmojë shumë. Koha nuk pret që ne të ekranizojmë vetëm vepra të mëdha, të bëjmë vetëm filma në metrazhe të gjatë. Kinemaja jonë është në fillim të punës për krijimin e filmave me metrazh të mesëm ose të shkurtër. Ndonjëherë mendohet se, meqë ekranizimi i shkurtër kërkon një mendim më sintetik, është kështu edhe më i vështirë. Por ekranizimet e pakta kanë vërtetuar të kundërtën. Spektatori ka nevojë për shumë lloj filmash, që nga varietetë e komikët deri tek më epikët. Asnjë krijues nuk duhet t'ua heqë këtë të drejtë, duke pritur që të nxjerrë nga dora vepra të përkryera. Duhet punuar për të shmangur çdo njëanshmëri në prodhimet artistike e të mos pretendohet vetëm për disa filma «tepër seriozë» e vetëm me metrazh të gjatë.

Kinemaja jonë e re duhet të luftojë çdo shfaqje të skematizmit. Duhet të ruhemi nga trajtimi i temave në mënyrë të përgjithshme, si p.sh. filma të përgjithshëm për Luftën Nacionalçlirimtare, për të krijuar punëtorin e tridhjetë e më shumë vjetëve socializëm, për gruan e ditëve tona. Kinemaja i do gjërat më të thjeshta, më reale dhe konkrete, të cilat pastaj të përgjithësojnë. Do ta ndihmonte shumë kinemanë krijimi i veprave kinematografike me karakter dokumentar artistik, ku të paraqitej artistikisht një periudhë e caktuar kohe, një ngjarje e vetme e rëndësishme për vendin. Shumë interesante do të ishte, për shembull, që, në ekran, të shihnim të dhënë më art një ngjarje si denoncimi i Traktatit të Varshavës, të shihnim probleme të ndryshme që ka shtruar Partia sipas kohës dhe kushteve konkrete. Kështu, filmat artistikë, aktualë do t'i përgjigjeshin flakë për flakë aktualitetit, do të bënin atë që tek ne më dendur e bën poezia. Kjo do të rriste akoma më shumë rolin edukues të filmit dhe mund të lehtësojë edhe krijimin e skenarëve.

Për shtimin e numrit të skenarëve mendoj se rruga më e mirë, e cila është nisur nga Kinostudioja, është ajo e bashkëpunimit të disa autorëve, kryesisht e shkrimtarit, dramaturgut dhe regjisorit. Po të qëndrojnë ata në ndihmë të njëri - tjetrit, patjetër që do të dalin skenarë të mirë. Ky bashkëpunim është shumë dobiprurës si për ekranizime, si për skenarë. Në qoftë se dramaturgu ndihmon për dialogun dhe për vijën dramaturgjike të nevojshme në një film, regjisori jep gjuhën kinematografike dhe «sekretet» e saj, autori - shkrimtar sjell ngjarjet, konfliktet dhe problemet e tij, bagazhin artistik.

Këta tre përbërës, edhe sikur të kryhen nga një njeri, do të bëjnë që themelet të jenë të fortë. Por populli thotë se bashkimi bën fuqinë dhe këtë e vërteton edhe kinematografia si art më vete.